

ชื่อสมุนไพร ชั้นทองพญาบาท

ชื่ออื่น ดูกใส (อีสาน) ยางปลอก ยายปลวก ฮ่อสะพานควาย (แพร่ น่าน) ชั้นทองพญาบาท (ภาคกลาง) ดูกหิน (สระบุรี) ข้าวตาก (กาญจนบุรี) มะดุกเลื่อม (เหนือ) ชั้นทอง (พิษณุโลก) ขุนทอง (ประจวบคีรีขันธ์) กระดุก (ใต้) ป่าช้าหมอง ดูกไทร ขอบนางนึ่ง สลัดน้ำ มะดุกดง ข้าวตาก ขุนดง เจริง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Suregada multiflora* (A.Juss) Baill.

ชื่อวงศ์ EUPHORBIACEAE

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้น ขนาดกลาง สูง 7-13 เมตร ทรงพุ่มแน่นทึบ ลำต้นตรง กิ่งก้านอ่อน กิ่งห้อยลง กิ่งมีขนรูปดาว เปลือกต้นสีน้ำตาลแก่ ผิวบางเรียบ เนื้อไม้สีขาว **ใบ** เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปขอบขนานแกมรูปหอก กว้าง 3-8 เซนติเมตร ยาว 9-22 เซนติเมตร เนื้อใบหนา ทึบ เหนียว หลังใบเรียบลื่นเป็นมัน ท้องใบเรียบสีอ่อนกว่า ฐานใบรูปหัวใจ ปลายใบเป็นติ่งยาว ขอบใบจักฟันเลื่อย ไม่มีขน มีต่อมใสๆ ขนาดเล็ก เส้นใบข้าง 5-9 คู่ ก้านใบยาว 2-5 มิลลิเมตร ผิวใบด้านล่างมีต่อมสีเหลือง และมีขนรูปดาว หูใบขนาด 2 มม. แต่ละคู่เชื่อมกัน หลุดร่วงง่าย แต่ทิ้งแผลเป็นวงไว้ **ดอก** สีเขียวอมเหลืองอ่อน ออกเป็นช่อสั้นๆ ตรงซอกใบ ขนาด 0.8-1 ซม. กลิ่นหอม ช่อละ 5-10 ดอก อยู่ตรงกันข้ามกับใบ มีใบประดับยาว 1 มม. กว้าง 0.7-0.8 มม. รูปหอก ตรงปลายแหลม ดอกแยกเพศ แยกต้น ไม้มีกลีบดอก ดอกเพศผู้ ขนาด 2.5 มิลลิเมตร เกสรเพศผู้ 35-60 อัน แต่ละอันมีต่อมที่ฐาน อาจพบเกสรตัวผู้ที่เปื้อนน้ำมันปะปนอยู่ด้วย ฐานรองดอกนูนพองออก ดอกเพศเมีย ลักษณะเหมือนดอกเพศผู้ รังไข่เหนือวงกลีบ มีขนหนาแน่น รังไข่มี 3 ช่อง ก้านเกสรตัวเมีย 3 อัน ปลายแยก รังไข่มีขนละเอียด มีหมอนรองดอก ก้านดอกยาว 5 มิลลิเมตร กลีบรองดอกมี 5 กลีบหนา

ชั้นทองพยับบาท

โคนเชื่อมกันเล็กน้อย ขอบจักเป็นซี่ฟัน **ผล** เกือบกลม ผิวเกลี้ยง ขนาด 2 เซนติเมตร ผลอ่อนสีเขียวเมื่อสุกมีสีเหลืองอมแสด แตกตามพู มี 3 พู มีติ่งเล็กๆที่ยอด **เมล็ด** ค่อนข้างกลม หนึ่งผลมี 3 เมล็ด ขนาด 7-8 มม. สีสน้ำตาลเข้ม มีเนื้อบางๆสีขาว (aril) หุ้มเมล็ด

การกระจายพันธุ์

พบตามป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าดงดิบ ที่ระดับความสูงไม่เกิน 600 เมตร ออกดอกช่วงเดือนมีนาคมถึงพฤษภาคม ติดผลเดือนเมษายนถึงมิถุนายน

สรรพคุณ

ตำรายาไทย ราก รสเมาเบื่อร้อน แก้ลม แก้ประดง แก้พิษในกระดูก แก้โรคผิวหนัง รักษาฝีเหลืองเสีย **เปลือกต้น** รสเมาเบื่อ แก้โรคตับพิการ แก้ปอดพิการ แก้ลมเป็นพิษ แก้โรคผิวหนัง แก้กลากเกลื้อน รักษาฝีเรื้อรัง รักษาฝีเรื้อรังคุด เป็นยาถ่าย เป็นยาระบาย เป็นยาบำรุงเหงือก แก้เหงือกอักเสบ ทำให้เหงือกแข็งแรง ทำให้ฟันทน แก้ประดง ถ่านน้ำเหลือง แก้พิษในกระดูก ฆ่าพยาธิ แก้โรคเรื้อน คุดทะราด แก้กามโรค **เนื้อไม้** รสเมาเบื่อ แก้กามโรค แก้น้ำเหลืองเสีย แก้ไข้ แก้โรคผิวหนัง แก้มะเร็งคุดทะราด แก้กลากเกลื้อน แก้ลมพิษ แก้ประดงผื่นคัน แก้ประดง แก้พิษในกระดูก ฆ่าพยาธิ แก้โรคเรื้อน แก้ลมและโลหิตเป็นพิษ **เนื้อไม้** มีพิษทำให้เมา ใช้เป็นยาเบื่อ **ลำต้น** ต้มอาบสำหรับหญิงอยู่ไฟ ไม่ระบุส่วนที่ใช้ แก้ลมเป็นพิษ แก้พิษต่างๆ แก้ลมพิษ แก้พิษในกระดูก แก้โรคประดง แก้โรคผิวหนัง ฆ่าพยาธิผิวหนัง แก้โรคมะเร็งคุดทะราด แก้กามโรค ฆ่าพยาธิ แก้โรคเรื้อน แก้กลากเกลื้อน ฆ่าพยาธิโรคเรื้อน

องค์ประกอบทางเคมี

เปลือกต้น พบสาร diterpenoids ได้แก่ suremulol C, suremulol D, entkaurene-3 β ,15 β -diol, abbeokutone, helioscopinolide A, helioscopinolide C, helioscopinolide I, suregadolides C, suregadolides, suremulide A, bannaringaolide A, suremulol A, suremulol B (kaurane diol) สารกลุ่ม triterpene alcohol ได้แก่ multiflorenol ราก พบสารในกลุ่ม diterpene diol มีโครงสร้างเป็น ent-kaurene-3b, 15b-diol, สาร flavones ได้แก่ kanugin, desmethoxy kanugin และ pinnatin ใบ พบสาร tetracyclic diterpene lactones ในกลุ่ม abiatene diterpene lactones หลายชนิด เมล็ด พบสารไกลโคไซด์ 7,4'-O-dimethylscutellarein 6-O- β -D-glucopyranoside

ลักษณะวิสัย

ลำต้น

ช่อดอกเพศผู้

ช่อดอกเพศเมีย

ใบ และ ผล

ผล